

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

КОНОВАЛЬЧУК ІННА МИКОЛАЇВНА

УДК 37.091.3:373.3+159.922.6+316.346.36

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ
ШКОЛИ ДО МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У СИТУАЦІЇ
КОНФЛІКТУ ДІТЕЙ З БАТЬКАМИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Житомир – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Житомирському державному університеті імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Дубасенюк Олександра Антонівна,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка,
професор кафедри педагогіки, професійної освіти та
управління освітніми закладами.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Зданевич Лариса Володимирівна,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
завідувач кафедри дошкільної педагогіки,
психології та фахових методик;

кандидат педагогічних наук
Губіна Світлана Іванівна,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,
доцент кафедри педагогіки і професійної освіти.

Захист відбудеться 14 січня 2020 р. о 10 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.053.01 у Житомирському державному університеті імені Івана Франка за адресою: 10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40, 2-й поверх, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитися на сайті http://zu.edu.ua/avto_ped.html та в бібліотеці Житомирського державного університету імені Івана Франка (10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40).

Автореферат розісланий 13 грудня 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.Л. Яценко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Одним із базових компонентів Нової української школи визначено педагогіку партнерства, основою якої є взаємодія та співпраця рівноправних і відповідальних учасників освітнього процесу. Для реалізації принципів дитиноцентризму, організації конструктивної міжособистісної взаємодії з дітьми та батьками необхідна цілеспрямована підготовка нової генерації вчителів, про що йдеться в законодавчих і нормативних документах: законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014); «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2012), Концепції «Нова українська школа» (2018), Концепції розвитку педагогічної освіти (2018) та ін. Так, у професійному стандарті «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» (2018) однією з основних фахових компетентностей випускників закладу вищої освіти визначено здатність до надання допомоги, порад і рекомендацій батькам, налагодження ефективної комунікації з ними, забезпечення педагогічного супроводу виховання дитини в родині.

На рівні теорії і методики професійної освіти важливим є обґрунтування провідних положень щодо врахування трансформації соціальної ситуації розвитку, розширення сфер життєдіяльності та соціалізації дітей молодшого шкільного віку, що активізує їхні важливі потреби та інтереси. Однак відсутність умов їх повноцінної реалізації може призводити до виникнення конфліктних ситуацій у взаємодії дітей з батьками. Більшість батьків не в змозі самостійно вирішити проблеми міжособистісної взаємодії з дитиною й потребують кваліфікованої педагогічної допомоги, за якою вони, передусім, звертаються до вчителя, професійні функції якого вимагають належного рівня готовності до такого виду діяльності.

Теорія і практика професійної підготовки педагогів у контексті інноваційних змін у системі загальної середньої освіти, зокрема в початковій школі, представлені в дослідженнях О. Антонової, Г. Балла, С. Вітвицької, О. Вознюка, О. Дубасенюк, І. Гавриш, К. Дурай-Новакової, Л. Зданевич, І. Зязюна, В. Кременя, Т. Левовицького, А. Линенко, С. Литвиненко, О. Пехоти, Д. Чернілевського та ін. Теоретико-методологічні засади дослідження конфліктів, способів їх попередження та вирішення розроблені в працях А. Анцупова, О. Белкіна, Т. Браніцької, Н. Гришиної, Л. Долинської, Е. Ейдемільера, С. Ємельянова, Л. Козера, Г. Ложкіна, Л. Орбан-Лембрик, Л. Петровської, М. Пірен, Н. Пов'якель, А. Шипилова та ін.

Питання формування готовності вчителів до взаємодії із суб'єктами конфліктів у педагогічному процесі стали предметом наукових пошуків І. Беха, О. Березюк, В. Галузяка, Ю. Костюшка, Ю. Кулюткіна, О. Ліннік, А. Лукашенка, О. Матвієнко, М. Рibaкової, І. Садової, В. Семиченко,

І. Холковської та ін. Аналізу особливостей взаємодії вчителя в ситуаціях конфлікту дітей з батьками присвячені дослідження М. Безруких, Г. Бурменської, А. Варги, С. Губіної, В. Заслуженюка, О. Карабанової, А. Лідерса, В. Постового, В. Семиченко, В. Століна, Е. Шефера та ін.

Аналіз наукових джерел свідчить про широкий спектр наукових розвідок у визначеному напрямі, результати яких слугують підґрунтям для дослідження окресленої проблеми. Важливість спеціальної підготовки вчителя як професійного посередника у вирішенні педагогічних конфліктів детермінує необхідність теоретичного розгляду та практичного вирішення проблеми формування готовності майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками, що не набула всебічного вивчення та потребує системного дослідження.

Сучасний стан підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи з дітьми та батьками характеризується комплексом взаємопов'язаних *суперечностей*, а саме: між об'єктивним існуванням конфліктів молодших школярів з батьками, що негативно впливають на особистісний розвиток і навчання дітей, та ігноруванням цього явища як учителями, так і батьками; гострою потребою налагодження конструктивних відносин батьків з дітьми та недостатньою професійною готовністю педагогів надати сім'ї кваліфіковану педагогічну допомогу; необхідністю системної підготовки майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками та невизначеністю завдань, змісту, технологій та педагогічних умов цього процесу.

Таким чином, актуальність проблеми, її соціальна значущість, недостатня розробленість як в теоретичному, так і в практичному аспектах, необхідність вирішення означених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: **«Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка «Формування професійної компетентності майбутніх учителів в умовах європейської інтеграції» (РН № 0110U002110), а також кафедри дошкільної освіти та педагогічних інновацій Житомирського державного університету імені Івана Франка «Впровадження освітніх інновацій у систему підготовки майбутніх педагогів ДНЗ і початкової школи» (РН № 0112U002256). Тему дисертації затверджено вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 5 від 11.12. 2015 р.) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 1 від 31.01. 2017 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати теоретичні засади, уточнити змістове наповнення базових понять дослідження.

2. Виявити особливості, чинники, сфери конфліктів дітей молодшого шкільного віку з батьками та окреслити шляхи їх конструктивного вирішення.

3. Визначити структуру, критерії, показники та провести діагностику наявного рівня готовності майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками.

4. Обґрунтувати педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками.

5. Розробити модель і технологію формування досліджуваної готовності й експериментально перевірити їх ефективність.

Об'єкт дослідження: процес формування професійної готовності майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії.

Предмет дослідження: модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками.

Для досягнення мети та виконання поставлених завдань на різних етапах дослідження було використано такі **методи**: *теоретичні* – аналіз і синтез, індукція і дедукція, контент-аналіз, порівняння, моделювання, абстрагування, класифікація, конкретизація – для вивчення наукових джерел, систематизації понятійного апарату, обґрунтування основних теоретичних положень і побудови моделі досліджуваного процесу; *емпіричні* – спостереження, анкетування, тестування, самооцінка, експертна оцінка, педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний етапи) – для перевірки ефективності моделі й технології формування означеної готовності; *математичної статистики* – для кількісного та якісного аналізу експериментальних даних, перевірки вірогідності отриманих результатів.

Експериментальна база дослідження: Житомирський державний університет імені Івана Франка, Львівський національний університет імені Івана Франка, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія», Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Загалом на різних етапах експерименту

брали участь 466 студентів, 20 викладачів закладів вищої освіти, 56 учителів початкових класів, 110 учнів молодших класів та 89 батьків.

Організація та основні етапи дослідження. Дослідження здійснювалося впродовж 2014–2019 років й охопило три етапи наукового пошуку.

На першому (2014–2015 рр.) – *теоретично-пошуковому етапі* – проаналізовано стан проблеми, виявлено суперечності, сформульовано науково-категоріальний апарат дослідження; уточнено базові поняття; обґрунтовано методологічні підходи до організації досліджуваного процесу; визначено структуру, критерії і показники оцінювання рівнів, обґрунтовано педагогічні умови та модель формування означеної готовності.

На другому (2016–2018 рр.) – *експериментальному етапі* – проведено діагностику й аналіз типових сфер та причин дитячо-батьківських конфліктів; охарактеризовано наявний стан, особливості та проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів до означеного виду діяльності; експериментально перевірено ефективність авторської моделі та технології формування готовності майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками.

На третьому (2019 р.) – *узагальнюючому етапі* – проаналізовано результати експерименту, які підтверджено статистичними методами; сформульовано висновки, окреслено перспективи подальших наукових пошуків.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає в тому, що: *вперше* здійснено цілісний науковий аналіз теорії та практики формування готовності майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками; визначено й охарактеризовано сфери та причини конфліктів дітей молодшого шкільного віку з батьками; обґрунтовано педагогічні умови (усвідомлення студентами можливих негативних наслідків дитячо-батьківських конфліктів та формування в них позитивної внутрішньої мотивації до оволодіння необхідними для їх вирішення знаннями й уміннями; практичне засвоєння майбутніми вчителями технологій конструктивної міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками та розвиток професійно значущих особистісних якостей і здібностей; використання активних та інтерактивних форм і методів навчальної діяльності студентів); розроблено авторську модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками (концептуально-цільовий, змістовий, технологічний, результативний блоки); охарактеризовано зміст, структуру (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-практичний, рефлексивно-регулятивний компоненти), визначено критерії, показники та рівні досліджуваної готовності;

удосконалено змістове наповнення та методичний супровід процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками; уточнено та конкретизовано сутність понять: «готовність», «взаємодія», «міжособистісна взаємодія», «готовність до міжособистісної взаємодії», «ситуація конфлікту», «ситуація конфлікту дітей з батьками», «готовність майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками»;

подальшого розвитку набули зміст, форми, методи підготовки майбутніх учителів початкових класів до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками.

Практичне значення дослідження полягає: у поетапному впровадженні технології формування готовності майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії з дітьми й батьками в ситуації конфлікту в освітній процес закладів вищої освіти, що забезпечується, зокрема, реалізацією спецкурсу «Технології конструктивної взаємодії вчителя початкових класів з дітьми та батьками в ситуації конфлікту» та його навчально-методичним забезпеченням; у розробленні діагностичного інструментарію для виявлення конфліктів дітей молодшого шкільного віку з батьками та методичних рекомендацій щодо їх попередження. Результати дослідження можуть бути використані в закладах вищої освіти в процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, педагогами-практиками в роботі з дітьми та батьками, а також у системі післядипломної педагогічної освіти.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка № 1/366 від 22.04. 2019 р.), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 11 від 11.01. 2019 р.), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 117 від 06.02. 2019 р.), Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» (довідка № 01-13/90 від 30.01. 2019 р.), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 09 від 22.04. 2019 р.), Львівського національного університету імені Івана Франка (довідка № 1571-Н від 26.04. 2019 р.).

Апробація результатів дослідження здійснювалася на науково-практичних конференціях різного рівня, зокрема, *міжнародних*: «Соціалізація особистості в умовах системних змін: теоретичні та прикладні проблеми» (Київ, 2006, 2013, очна), «Креативні технології морального і патріотичного виховання молоді як основа успішного розвитку особистості» (Вінниця, 2013, очна), «Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка» (Суми, 2015, очна), «Формування професійної майстерності майбутніх фахівців в умовах освітньо-виховного середовища вищого навчального закладу» (Житомир, 2016, очна), «Професійна підготовка фахівців в умовах неперервної освіти:

креативний підхід» (Житомир, 2017, очна), «Морально-патріотичне виховання студентської молоді в системі вищої освіти» (Бар, 2018, очна), «Науково-педагогічні школи: проблеми, здобутки та перспективи розвитку» (Житомир, 2018, очна), «Актуальні проблеми в системі освіти: теоретико-методологічні і прикладні аспекти» (Бар, 2019, очна); *всеукраїнських з міжнародною участю*: «Сучасні тенденції і пріоритети компетентнісного підходу в підготовці майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти» (Житомир, 2016, очна), «Професійна освіта в умовах інтеграційних процесів: теорія і практика» (Житомир, 2017, очна), «Підготовка фахівців у контексті становлення Нової української школи» (Житомир, 2018, очна); *всеукраїнських*: «Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до педагогічної дії» (Житомир, 2011, очна), «Модернізація змісту дошкільної освіти в контексті сучасних вимірів» (Хмельницький, 2014, очна), «Формування професійної компетентності майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти» (Житомир, 2014, очна), «Формування дидактичної компетентності педагогів дошкільної та початкової освіти» (Житомир, 2015, очна), «Теорія і практика професійної підготовки фахівців у контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів» (Житомир, 2016, очна), «Підготовка майбутніх фахівців у контексті становлення Нової української школи: компетентнісний підхід» (Житомир, 2019, очна); *міжнародному семінарі* «Новітні педагогічні технології у світлі духовних цінностей європейської цивілізації» (Вінниця, 2014, очна); *науково-практичному семінарі з міжнародною участю* «Особистісний потенціал сучасного викладача закладу вищої освіти як основа професійного становлення майбутніх фахівців» (Івано-Франківськ, 2018, очна), *всеукраїнських педагогічних читаннях* «В.О. Сухомлинський у діалозі з сучасністю. «А що там за лісом?..»: Філософія для дітей» (Житомир, 2017, очна); *міжвузівських конференціях*: «Регіональні аспекти модернізації соціально-економічних процесів в умовах суспільної нестабільності» (Житомир, 2012, очна), «Відносини між батьками і дітьми: проблеми та шляхи їх розв'язання» (Хмельницький, 2015, заочна); науково-методологічних семінарах кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами Житомирського державного університету імені Івана Франка (2016–2019 рр.). Матеріали дослідження були також апробовані в процесі реалізації Україно-італійського проекту «Дошкільні заклади та відносини між сім'єю, суспільством та навчальним закладом щодо дітей з особливими потребами від 0 до 6 років у м. Житомирі – Україна» (акт № 1835 від 11/11/14 СUP E96G14000870009; угода від 04.11. 2015 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертації відображено в 23 публікаціях, із них – 5 статей у провідних наукових фахових виданнях України, 1 – у закордонному періодичному фаховому науковому виданні,

1 підрозділ – у колективній монографії, 16 публікацій – у збірниках матеріалів конференцій і наукових праць.

Структура дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (309 позицій, з них 11 – іноземними мовами) та 14 додатків. Загальний обсяг дисертації складає 264 сторінки (основного тексту – 198 сторінок). Робота містить 26 таблиць та 9 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми; сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет, визначено методи, експериментальну базу, етапи дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів наукового пошуку, подано відомості про їх апробацію та впровадження.

У *першому розділі* – **«Теоретичні засади формування готовності майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками»** – обґрунтовано терміносистему проблеми дослідження; проаналізовано особливості та сфери конфліктної взаємодії дітей молодшого шкільного віку з батьками; визначено методологічні підходи до організації підготовки майбутніх учителів початкових класів до вирішення конфліктів дітей з батьками.

У результаті теоретичного аналізу досліджуваної проблеми охарактеризовано базові поняття дослідження: «готовність», «взаємодія», «готовність до взаємодії», «міжособистісна взаємодія», «готовність до міжособистісної взаємодії», «ситуація конфлікту», «готовність майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками». На основі проведеного контент-аналізу поняття «готовність» визначено як складне утворення особистості, що виникає на основі синтезу її психофізіологічних, особистісних, пізнавальних якостей, характеризує її стан і здатність до успішного виконання певного виду діяльності.

На підставі синтезу категоріальних ознак понять «готовність» і «взаємодія» готовність до взаємодії охарактеризовано як оптимальний стан психофізіологічних, особистісних, пізнавальних систем особистості, що визначає її здатність до спільної діяльності та міжособистісних стосунків. Поняття «готовність майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками» тлумачиться як сформованість особистісних та професійних якостей, цінностей, мотивів, знань, умінь, досвіду, що дозволяє вчителям кваліфіковано діагностувати, аналізувати такі ситуації, проєктувати та реалізовувати спільну діяльність у напрямі їх конструктивного вирішення.

Конкретизовано й проаналізовано особистісні особливості розвитку й соціалізації дітей молодшого шкільного віку, що можуть, за певних умов, бути причинами виникнення конфліктів у дитячо-батьківських взаємовідносинах. На основі аналізу наукових досліджень та результатів проведеної діагностики визначено показники конструктивної та конфліктної взаємодії дітей та батьків, об'єктивні та суб'єктивні причини конфліктів між ними. Обґрунтовано умови конструктивної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками.

За результатами діагностики вчителів, дітей та батьків проаналізовано сфери конфліктної взаємодії дітей з батьками: розуміння дорослими психологічного віку та потреб дітей; налагодження відносин батьків і дітей; виявлення проблем у навчальній діяльності молодших школярів; організації позанавчальної діяльності учнів; урахування індивідуальних рис дітей.

Обґрунтовано можливості використання евристичних ресурсів та інструментарію методологічних підходів у вирішенні завдань дослідження: міждисциплінарного – для більш глибокого осмислення тих аспектів проблеми дослідження, які неможливо вирішити тільки в площині педагогічної методології; системного – для забезпечення цілісності структурно-функціонального аналізу досліджуваного процесу; інтегративного – для проектування змісту підготовки майбутніх учителів за принципом метапредметності синтезу знань з різних наукових галузей і навчальних дисциплін; технологічного – з метою розроблення науково обґрунтованих способів реалізації цілей та етапів процесу формування готовності майбутніх учителів до означеної взаємодії; задачного – для моделювання різних типів конфліктних ситуацій дітей з батьками, у процесі вирішення яких студенти засвоюють принципи й алгоритми професійної міжособистісної взаємодії; особистісно орієнтованого – для орієнтації на пріоритети розвитку індивідуальності, неповторності дитини у вирішенні її конфліктів з батьками.

У *другому розділі* – **«Моделювання процесу формування готовності майбутніх учителів до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками»** – визначено структуру, критерії, показники, рівні досліджуваної готовності; обґрунтовано педагогічні умови та розроблено модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками.

Ураховуючи ключові позиції науковців, у структурі означеної готовності виділено й охарактеризовано такі компоненти: *мотиваційно-ціннісний* – є результатом інтеграції особистісних та професійних потреб, мотивів, інтересів, установок, цінностей, які в комплексі визначають спрямованість підготовки майбутніх учителів; *когнітивний* – відображає зміст теоретичної готовності, що включає систему знань про сутність та способи здійснення міжособистісної взаємодії; *діяльно-практичний* – поєднує загально-педагогічні та спеціальні

уміння, необхідні для організації вчителем міжособистісної взаємодії дітей з батьками; *рефлексивно-регулятивний* – визначає здатність до емоційної стійкості й толерантності, уміння узгоджувати індивідуальний стиль поведінки в конфлікті з професійними вимогами, адекватну самооцінку професійних умінь, особистісних якостей та результатів педагогічної діяльності.

Визначено критерії та показники оцінювання досліджуваної готовності: *мотиваційно-аксіологічний* (усвідомленість, стійкість, спрямованість потреб, мотивів, інтересів, ціннісних орієнтацій); *пізнавально-теоретичний* (системність, науковість, повнота, усвідомленість знань); *комунікативно-діяльнісний* (уміння організувати міжособистісну взаємодію дітей з батьками, співпрацювати з ними, використовуючи технології педагогіки партнерства); *рефлексивно-оцінювальний* (здатність до саморефлексії, самоконтролю, саморегуляції, самооцінки результатів взаємодії). Виокремлено рівні готовності майбутніх учителів початкових класів до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками, а саме: низький, середній, достатній, високий.

Педагогічні умови визначено як сукупність таких елементів педагогічної системи, що забезпечують ефективність реалізації мети, завдань, змісту, організаційних форм і методів процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками. У результаті аналізу наукових досліджень, опитувань викладачів закладів вищої освіти та вчителів-практиків зроблено висновок, що формування досліджуваної готовності буде ефективним при реалізації таких педагогічних умов: усвідомлення студентами можливих негативних наслідків дитячо-батьківських конфліктів та формування в них позитивної внутрішньої мотивації до оволодіння необхідними для їх вирішення знаннями й уміннями; практичного засвоєння майбутніми вчителями технологій конструктивної міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками та розвитку професійно значущих особистісних якостей і здібностей; використання активних та інтерактивних форм і методів навчальної діяльності студентів.

Представлено авторську модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками, яка включає такі блоки: концептуально-цільовий, змістовий, технологічний, результативний (рис. 1). Мета підготовки майбутніх учителів детермінована соціальним замовленням, що вимагає реалізації ідей педагогіки партнерства. Методологічна основа моделі ґрунтується на основних положеннях міждисциплінарного, системного, інтегративного, технологічного, задачного, особистісно орієнтованого підходів та комплексу принципів. Змістовий блок спрямований на інтеграцію знань у ході вивчення студентами психолого-педагогічних навчальних дисциплін, спецкурсу та їх поглиблення в процесі педагогічної практики, науково-дослідницької діяльності та самоосвіти.

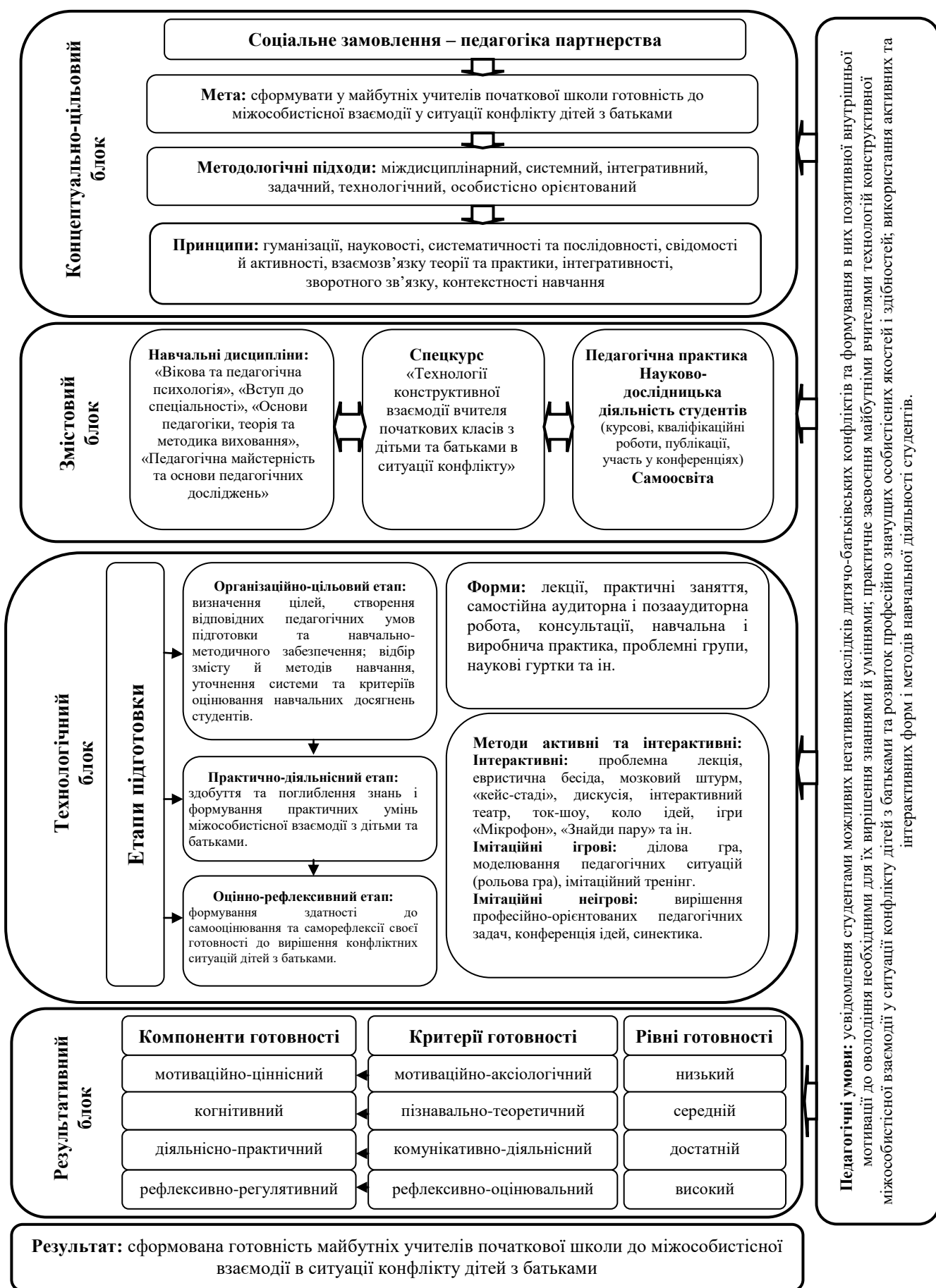

Рис. 1. Модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками

Технологічний блок моделі відображає послідовність етапів підготовки із застосуванням активних та інтерактивних методів навчальної діяльності студентів. Результативний блок моделі розкриває критерії оцінювання рівнів сформованості всіх компонентів прогнозованого результату – сформованої готовності майбутніх учителів початкових класів до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками.

У третьому розділі – **«Експериментальна перевірка моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками»** – представлено програму та зміст експериментальної роботи; презентовано технологію формування готовності майбутніх учителів початкової школи до вирішення конфліктів дітей з батьками; подано результати апробації ефективності розроблених моделі та технології.

Експериментальну роботу здійснено поетапно впродовж 2015–2019 рр.

На аналітико-діагностувальному етапі підтверджено наявність описаних у психолого-педагогічній літературі конфліктів між молодшими школярами й батьками, потреб батьків у допомозі щодо їх вирішення та необхідність трансформацій цілей і змісту підготовки студентів спеціальності «Початкова освіта» до цього виду професійно-педагогічної діяльності.

На констатувальному етапі експерименту виявлено недостатній рівень готовності студентів другого курсу до міжособистісної взаємодії в ситуації конфлікту дітей з батьками, що підтвердило необхідність реалізації авторської моделі. На основі статистичного аналізу результатів діагностики здійснено вибір контрольної (КГ) та експериментальної (ЕГ) груп.

На формувальному етапі експерименту здійснено впровадження та апробацію моделі й технології формування готовності майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії з дітьми та їх батьками в ситуації конфлікту, що представлено організаційно-цільовим, практично-діяльнісним та оцінно-рефлексивним етапами. На організаційно-цільовому етапі визначено таксономію цілей та створено відповідні педагогічні умови підготовки: проаналізовано й систематизовано в змісті психолого-педагогічних дисциплін навчальну інформацію, засвоєння якої сприяло розумінню майбутніми вчителями сутності та наслідків дитячо-батьківських конфліктів та актуалізації мотивів оволодіння необхідними знаннями й уміннями; доповнено завдання педагогічної практики й тематику курсових робіт щодо вивчення системи взаємодії вчителя у ситуації конфлікту дітей з батьками; уточнено критерії оцінювання навчальних досягнень студентів. На практично-діяльнісному етапі забезпечено формування у майбутніх учителів практичних умінь діагностики, аналізу, вирішення, попередження конфліктних ситуацій у міжособистісній взаємодії дітей з батьками. Перевагу надано активним та

інтерактивним формам і методам таким, як моделювання педагогічних ситуацій, вирішення професійно-орієнтованих педагогічних задач, ділові та рольові ігри, тренінг, конференція ідей, синектика, мозковий штурм, метод «кейс-стаді», інтерактивний театр та ін., що сприяло підвищенню активності навчальної діяльності студентів, розвитку їх професійно значущих якостей та здібностей. Для систематизації теоретичної та практичної підготовки студентів розроблено та впроваджено спецкурс «Технології конструктивної взаємодії вчителя початкових класів з дітьми та батьками в ситуації конфлікту» (6 годин лекцій, 14 – практичних занять, 10 – самостійна робота). Оцінно-рефлексивний етап спрямований на формування в студентів здатності до самооцінювання та саморефлексії професійної готовності до вирішення конфліктів дітей з батьками.

Наприкінці формувального етапу експерименту для оцінювання та аналізу його результативності в експериментальних та контрольних групах здійснено підсумковий зріз (табл. 1).

Таблиця 1.

Узагальнені результати експерименту з формування готовності студентів до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками

Рівні готовності		Компоненти готовності							
		Мотиваційно-ціннісний (кількість / %)		Когнітивний (кількість / %)		Діяльнісно-практичний (кількість / %)		Рефлексивно-регулятивний (кількість / %)	
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Низький	На початку	61/ 41,2	63/ 40,4	57/ 38,5	62/ 39,7	43/ 29,0	45/ 28,8	59/ 39,8	66/ 42,3
	Наприкінці	7/ 4,7	25/ 16,0	12/ 8,1	37/ 23,7	14/ 9,5	32/ 20,5	26/ 17,6	55/ 35,3
Середній	На початку	65/ 43,9	68/ 43,6	54/ 36,5	52/ 33,3	55/ 37,2	58/ 37,2	53/ 35,8	51/ 32,7
	Наприкінці	56/ 37,8	93/ 59,6	33/ 22,3	53/ 34,0	37/ 25,0	49/ 31,4	58/ 39,2	56/ 35,9
Достатній	На початку	18/ 12,2	20/ 12,8	28/ 18,9	31/ 19,9	38/ 25,7	42/ 26,9	22/ 14,9	24/ 15,4
	Наприкінці	63/ 42,6	29/ 18,6	72/ 48,7	49/ 31,4	74/ 50,0	61/ 39,1	41/ 27,7	28/ 17,9
Високий	На початку	4/ 2,7	5/ 3,2	9/ 6,1	11/ 7,1	12/ 8,1	11/ 7,1	14/ 9,5	15/ 9,6
	Наприкінці	22/ 14,9	9/ 5,8	31/ 20,9	17/ 10,9	23/ 15,5	14/ 9,0	23/ 15,5	17/ 10,9

Проведені узагальнення, аналіз та порівняння результатів на початку та наприкінці експерименту засвідчили, що показники рівня сформованості складових готовності студентів до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками в ЕГ зазнали більш суттєвих позитивних змін порівняно з відповідними показниками у КГ. У студентів ЕГ показники високого рівня готовності зросли з

6,6 % до 16,7 %, достатнього – з 17,7 % до 42,3 %, показники середнього рівня зменшилися з 38,3 % до 31,1 %, відповідно показники низького – з 37,3 % до 9,9 %. У студентів КГ суттєвих змін в показниках рівнів досліджуваної готовності не відбулося.

На результативно-узагальнюючому етапі експерименту здійснено аналіз, систематизацію та узагальнення отриманих даних. Достовірність результатів експериментального дослідження перевірено за допомогою ϕ -критерію кутового перетворення Фішера. З'ясовано, що статистична значущість відмінностей між контрольними та експериментальними групами має позитивний результат для $p \leq 0,01$ за всіма компонентами готовності.

Кількісний та якісний аналіз результатів педагогічного експерименту засвідчив стійку тенденцію до зростання рівня готовності майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками, що підтверджує ефективність запропонованих авторської моделі й технології її формування.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення й практичне розв'язання актуальної наукової проблеми формування готовності майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками, що дає змогу зробити такі висновки:

1. Вивчення стану досліджуваної проблеми в педагогічній науці та практиці переконує в актуальності цілеспрямованої підготовки вчителів, готових до організації конструктивної міжособистісної взаємодії з дітьми та батьками на засадах педагогіки партнерства Нової української школи.

Обґрунтовано терміносистему дослідження, яку складають базові поняття: «готовність», «взаємодія», «міжособистісна взаємодія», «готовність до міжособистісної взаємодії», «ситуація конфлікту», «ситуація конфлікту дітей з батьками», «готовність майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками». Системоутворювальним визначено поняття «готовність» – складне утворення особистості, що характеризує її стан і здатність до виконання певного виду діяльності. Авторське тлумачення поняття «готовність до міжособистісної взаємодії» розглянуто як стан особистості, який сприяє розумінню індивідуальних особливостей інших людей, адекватному реагуванню на їхні дії у взаємовідносинах і спільній діяльності. Зазначено, що готовність майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками є складовою загальної професійної готовності й характеризує здатність педагогів кваліфіковано діагностувати, аналізувати такі ситуації, проектувати та реалізовувати спільну діяльність у напрямі їх конструктивного вирішення.

Обґрунтовано теоретичні засади дослідження. Проведений аналіз наукових джерел засвідчив, що вирішення проблеми формування досліджуваної готовності має здійснюватися на засадах міждисциплінарного, системного, інтегративного, технологічного, задачного, особистісно орієнтованого методологічних підходів.

2. Охарактеризовано особливості соціальної ситуації розвитку та провідної (навчальної) діяльності молодших школярів, які можуть, за певних умов, бути причинами виникнення конфліктних ситуацій у взаємовідносинах з батьками. Виявлено об'єктивні та суб'єктивні чинники конфліктів дітей молодшого шкільного віку з батьками.

На основі узагальнення провідних ознак визначено сутність конфліктності молодшого школяра як комплексу індивідуально-характерологічних особливостей особистості, які проявляються у неадекватних когнітивних, емоційних, поведінкових реакціях дитини у взаємодії з іншими, зокрема з батьками. Виокремлено показники конструктивної взаємодії дітей та батьків (позитивна мотивація до спільного пошуку та вирішення протиріч, уміння дорослих встановлювати контакти з дітьми, налагоджувати довірливе спілкування, об'єктивно, чуйно та врівноважено ставитися до проблем молодших школярів, зрозуміло й чітко пояснювати власну позицію).

Діагностовано та проаналізовано сфери конфліктної взаємодії дітей з батьками: розуміння дорослими психологічного віку та потреб дітей; налагодження відносин батьків і дітей; виявлення проблем у навчальній діяльності молодших школярів; організації позанавчальної діяльності учнів; урахування індивідуальних рис дітей. З'ясовано причини конфліктів та умови забезпечення конструктивної взаємодії дітей і батьків.

3. Охарактеризовано структуру досліджуваної готовності, що включає такі компоненти: мотиваційно-ціннісний (потреби, мотиви, інтереси, установки, цінності); когнітивний (система загальних та спеціальних знань про психолого-педагогічні засади та практичні способи здійснення взаємодії); діяльнісно-практичний (комплекс загально-педагогічних та спеціальних умінь організації міжособистісної взаємодії); рефлексивно-регулятивний (здатність до емоційної стійкості, толерантності, критичного аналізу, адекватної самооцінки своїх професійних дій). Простежено взаємозв'язки між складовими готовності як в особистісному, так і процесуально-технологічному аспектах діяльності вчителя щодо налагодження взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками. Визначено критерії (мотиваційно-аксіологічний, пізнавально-теоретичний, комунікативно-діяльнісний, рефлексивно-оцінювальний), показники та рівні (низький, середній, достатній, високий) досліджуваної готовності.

4. На основі теоретичного аналізу й експертного оцінювання обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів

початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками: усвідомлення студентами можливих негативних наслідків дитячо-батьківських конфліктів та формування позитивної внутрішньої мотивації до оволодіння необхідними для їх вирішення знаннями й уміннями; практичне засвоєння майбутніми вчителями технологій конструктивної міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками та розвиток професійно значущих особистісних якостей і здібностей; використання активних та інтерактивних форм і методів навчальної діяльності студентів. Охарактеризовано об'єктивні та суб'єктивні причини недостатнього рівня готовності вчителів до означеного виду професійної діяльності.

5. Розроблено авторську модель (концептуально-цільовий, змістовий, технологічний, результативний блоки) формування готовності майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками, реалізація якої передбачає впровадження відповідної технології (організаційно-цільовий, практично-діяльнісний, оцінно-рефлексивний етапи).

У процесі педагогічного експерименту реалізовано авторську модель та технологію її впровадження, зокрема, спецкурс «Технології конструктивної взаємодії вчителя початкових класів з дітьми та батьками в ситуації конфлікту», забезпечено інтегрування змісту навчальних дисциплін, використання активних та інтерактивних форм і методів навчання (проблемні лекції, евристичні бесіди, дискусії, мозкові штурми, ділові та рольові ігри, моделювання педагогічних ситуацій, імітаційні тренінги, вирішення професійно-орієнтованих педагогічних задач, інтерактивний театр та ін.). Результати діагностики наприкінці формувального етапу експерименту засвідчили суттєве зростання показників рівня готовності (за всіма її компонентами) майбутніх учителів до роботи з дітьми та батьками в ситуації конфлікту.

Аналіз й узагальнення результатів педагогічного експерименту із застосуванням методів математичної статистики засвідчили позитивну динаміку показників рівнів готовності студентів до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками, що підтверджує ефективність запропонованих авторської моделі та технології.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів зазначеної проблеми. До подальших наукових розвідок можна віднести: поглиблення теоретико-практичного вивчення шляхів формування готовності майбутніх учителів до реалізації педагогіки партнерства в умовах Нової української школи; використання сучасних технологій співпраці школи з сім'єю; удосконалення форм підготовки студентів до роботи з батьками у процесі педагогічної практики.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації

1. Коновальчук, І.М., 2017. Можливості задачного підходу в підготовці вчителів початкової школи до вирішення конфліктів дітей з батьками. *Проблеми освіти: зб. наук. праць*. Інститут модернізації змісту освіти МОН України. Житомир. Вип. 87, с. 140-146.
2. Коновальчук, І.М., 2018. Моделювання процесу підготовки майбутніх учителів початкових класів до міжособистісної взаємодії з дітьми та їх батьками в ситуації конфлікту. *Молодь і ринок: щомісячний науково-педагогічний журнал*. Дрогобич. № 7 (162), с. 121-126.
3. Коновальчук, І.М., 2018. Експериментальна перевірка моделі підготовки майбутніх учителів початкових класів до взаємодії з батьками та дітьми в ситуації конфлікту. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. Житомир. Вип. 4 (95), с. 92-97.
4. Коновальчук, І.М., 2018. Методологічні підходи до підготовки майбутніх учителів початкових класів до взаємодії з батьками та дітьми в ситуації конфлікту. *Українська полоністика*. Житомир. Вип. 15 (15), с. 130-138.
5. Коновальчук, І.М., 2019. Терміносистема проблеми готовності майбутніх учителів початкових класів до міжособистісної взаємодії з дітьми та батьками в ситуації конфлікту. *Проблеми освіти: зб. наук. праць*. ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». Вінниця: ТОВ «ТВОРИ». Вип. 91, с. 246-251.
6. Коновальчук, І.М., 2018. Педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів початкових класів до налагодження конструктивної взаємодії з дітьми та батьками в ситуації конфлікту. *Scientific letters of academic society of Michal Baludansky*. Volume 6, № 3, p. 49-53.

Опубліковані праці апробаційного характеру

7. Коновальчук, І.М., 2006. Сімейні взаємовідносини й особливості соціалізації дитини. *Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць* Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України за ред. С.Д. Максименка. Київ, вид-во «ГНОЗІС». Вип. 1, с. 171-176.
8. Коновальчук, І.М., 2008. Особливості конфліктної взаємодії батьків з молодшими школярами: експериментальне дослідження. *Актуальні проблеми психології: Консультативна психологія і психотерапія: зб. наук. праць* Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Ніжин. Вип. 5, с. 192-204.
9. Коновальчук, І.М., 2010. Соціально-психологічні причини конфліктів у міжособистісній взаємодії. *Актуальні питання сімейної медицини: матеріали VIII Міжрегіональної наук.-практ. конференції*. Житомир: Полісся, с. 424-431.

10. Коновальчук, І.М., 2010. Сфери конфліктної взаємодії батьків з дітьми молодшого шкільного віку. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія*. Харків, ХНПУ. Вип. 37, с. 168-178.

11. Коновальчук, І.М., 2011. Соціально-психологічний клімат сім'ї і здоров'я дитини. *Магістр медсестринства*. Український науково-практичний журнал. Житомир: Полісся. № 2 (6), с. 24-27.

12. Коновальчук, І.М., 2011. Психологічні аспекти виникнення та корекції конфліктів батьків і дітей молодшого шкільного віку. *«Вища освіта в медсестринстві: проблеми і перспективи»*: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції. Житомир: Полісся, с. 135-138.

13. Коновальчук, І.М., 2012. Особливості соціалізації дитини в ситуації конфлікту з батьками. *Регіональні аспекти модернізації соціально-економічних процесів в умовах суспільної нестабільності*: зб. наук. робіт. Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, с. 41-44.

14. Коновальчук, І.М., 2013. Особистісні особливості дітей молодшого шкільного віку як суб'єктивні чинники їх конфліктів з батьками. *Актуальні проблеми психології*: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. Кіровоград: Імекс-ЛТД. Том ІХ. Вип. 6, с. 442-449.

15. Коновальчук, І.М., 2014. Вплив батьківсько-дитячих відносин на розвиток особистості дитини. *Модернізація змісту дошкільної освіти в контексті сучасних вимірів*: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції. Хмельницький: Вид-во ХГПА, с. 109-113.

16. Коновальчук, І.М., 2015. Вимоги до психокорекції конфліктів молодших школярів з батьками. *Відносини між батьками і дітьми: проблеми та шляхи їх розв'язання*: матеріали міжвузівської (заочної) наук.-практ. конференції. Хмельницький: ФОП «О.М. Казаков», с. 147-150.

17. Коновальчук, І.М., 2015. Психолого-педагогічна культура взаємодії батьків з дітьми. *Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка*: матеріали ІІ Міжнародної наук.-практ. конференції. Суми: Вид-во «Мрія», с. 212-216.

18. Коновальчук, І.М., 2015. Труднощі в навчальній діяльності молодших школярів як чинник їх конфліктності з батьками. *Формування дидактичної компетентності педагогів дошкільної та початкової освіти*: зб. наук.-метод. праць. Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, с. 226-229.

19. Коновальчук, І.М., 2016. Особливості готовності майбутніх вчителів до вирішення педагогічних конфліктів. *Сучасні тенденції і пріоритети в підготовці майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти*: зб. наук.-метод. праць. Житомир: Полісся. Ч. 1, с. 156-159.

20. Коновальчук, І. М., 2018. Умови конструктивної взаємодії батьків і дітей у ситуації конфлікту. *Підготовка фахівців у контексті становлення*

Нової української школи: зб. наук. праць. Житомир: ФОП «Н.М. Левковець». Ч. 1, с. 70-74.

21. Коновальчук, І.М., 2019. Сутність і структура готовності майбутніх вчителів початкових класів до надання допомоги батькам у вирішенні конфліктів з дітьми. *Підготовка майбутніх фахівців у контексті становлення Нової української школи: компетентісний підхід: зб. наук. праць. Житомир: ФОП «Н.М. Левковець», с. 270-275.*

22. Коновальчук, І.М., 2019. Аналіз сутності готовності вчителів початкових класів до міжособистісної взаємодії з дітьми та батьками в ситуації конфлікту. *Система підготовки майбутніх фахівців у контексті становлення Нової української школи: монографія за заг. ред. В.Є. Литнєва, Н.Є. Колесник, Т.В. Завязун. Житомир: Вид. О.О. Євенок, с. 338-349.*

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

23. Коновальчук, І.М., 2005. Сучасна сім'я як інститут соціалізації дитини. *Формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами інноваційних освітніх технологій: зб. наук. праць. Вип. 2. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, с. 224-226.*

АНОТАЦІЇ

Коновальчук І. М. Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, 2019.

Дисертацію присвячено актуальній проблемі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками. Здійснено категоріальний аналіз понять дослідження. Визначено особливості, причини та сфери конфліктної взаємодії дітей молодшого шкільного віку з батьками. Розкрито можливості методологічних підходів у вирішенні завдань дослідження. Охарактеризовано структуру, критерії, показники, рівні досліджуваної готовності. Обґрунтовано педагогічні умови, розроблено модель та технологія формування готовності майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії у ситуації конфлікту дітей з батьками. Експериментально перевірено їх ефективність.

Результати дослідження впроваджено в практику діяльності закладів вищої освіти.

Ключові слова: готовність, взаємодія, міжособистісна взаємодія, готовність майбутніх учителів початкової школи до міжособистісної взаємодії, ситуація конфлікту, ситуація конфлікту дітей з батьками.

Коновальчук И. Н. Формирование готовности будущих учителей начальной школы к межличностному взаимодействию в ситуации конфликта детей с родителями. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Житомирский государственный университет имени Ивана Франко, Житомир, 2019.

Диссертация посвящена актуальной проблеме формирования готовности будущих учителей начальной школы к межличностному взаимодействию в ситуации конфликта детей с родителями.

Осуществлен категориальный анализ понятий исследования. Понятие «готовность будущих учителей начальной школы к межличностному взаимодействию в ситуации конфликта детей с родителями» рассмотрено как сформированность личностных и профессиональных качеств, ценностей, мотивов, знаний, умений, опыта, что позволяет учителям квалифицированно диагностировать, анализировать такие ситуации, проектировать и реализовывать совместную деятельность в направлении их конструктивного решения. Выявлены причины конфликтов и условия конструктивного взаимодействия детей и родителей. Диагностированы и проанализированы сферы конфликтного взаимодействия детей с родителями: понимания родителями психологического возраста и потребностей детей; установления отношений родителей и детей; выявления проблем в учебной деятельности младших школьников; организации внеучебной деятельности учеников; учета индивидуальных особенностей детей. Раскрыты возможности междисциплинарного, системного, интегративного, технологического, задачного, лично ориентированного методологических подходов в решении поставленных задач. Охарактеризованы структура (мотивационно-ценностный, когнитивный, деятельностно-практический, рефлексивно-регулятивный компоненты), критерии, показатели, уровни исследуемой готовности.

Обоснованы педагогические условия (осознание студентами возможных негативных последствий детско-родительских конфликтов и формирование у них положительной внутренней мотивации к овладению необходимыми для их решения знаниями и умениями; практическое освоение будущими учителями технологий конструктивного межличностного взаимодействия в ситуации конфликта детей с родителями и развитие профессионально значимых

личностных качеств и способностей; использование активных и интерактивных форм и методов учебной деятельности студентов).

Представлены модель (концептуально-целевой, содержательный, технологический, результативный блоки) и технология (организационно-целевой, практически-деятельностный, оценочно-рефлексивный этапы) формирования готовности будущих учителей начальной школы к межличностному взаимодействию в ситуации конфликта детей с родителями. Разработан авторский спецкурс «Технологии конструктивного взаимодействия учителя начальных классов с детьми и родителями в ситуации конфликта». Экспериментально проверена их эффективность.

Результаты исследования реализованы в практике деятельности учреждений высшего образования.

Ключевые слова: готовность, взаимодействие, межличностное взаимодействие, готовность будущих учителей начальной школы к межличностному взаимодействию, ситуация конфликта, ситуация конфликта детей с родителями.

Konovalchuk I. M. Formation of readiness in the prospective elementary school teachers for interpersonal interaction in the situation of conflict of children with parents. – Manuscript.

Dissertation for the degree of Candidate in Pedagogical Sciences (Doctor of Philosophy) in Specialty 13.00.04 – Theory and Methodology of Professional Education. – Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, 2019.

The dissertation is devoted to the actual problem of the formation of the readiness in the prospective elementary school teachers for interpersonal interaction in situations of conflict between children and parents. A categorical analysis of the concepts of the research is carried out. The peculiarities, causes and areas of the conflict interaction between elementary school children and parents are determined. The possibilities of using methodological approaches to solving research problems are outlined. The structure, criteria, indicators, levels of prospective teachers' readiness are characterized. The pedagogical conditions are substantiated as well as a model of formation of readiness in the prospective elementary school teachers for interpersonal interaction in situations of conflict between children and parents is developed. Their effectiveness have been experimentally verified.

The results of the research are implemented in the practice of higher educational institutions.

Keywords: readiness, interaction, interpersonal interaction, readiness of the prospective elementary school teachers for interpersonal interaction, conflict situation, conflict situation of children with parents.